

СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ СКЛАДОВІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

<https://doi.org/10.26565/1992-2337-2026-1-22>

УДК 351 : 338.2

Захарченко Володимир Іванович,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії

Вінницького національного аграрного університету,

вулиця Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, Україна

e-mail: zakharchenko@i.ua <https://orcid.org/0000-0003-3645-2597>

СУСПІЛЬНІ РЕФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

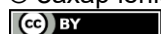
Анотація. У статті проведено комплексний функціонально-типологічний аналіз суспільних реформ як інструменту реалізації державної політики в різних сферах суспільного життя. Зауважено, що необхідною формою існування сучасних держав, у т. ч й України, є, згідно функціонального підходу, взаємодія чотирьох взаємопов'язаних сфер – політичної, економічної, соціальної та екологічної. Відмічено, що кожна із цих сфер, згідно типологічного підходу, характеризується відповідним набором (групою) проблем. Підкреслено, що для їх успішного вирішення важливо опиратися на адекватну державну політику – відповідних видів та напрямів (груп). Підкреслено, що дієвим інструментом вирішення суспільних проблем в рамках державної політики виступають суспільні реформи.

Відмічено, що їх склад, пріоритетність і групування сильно варіювали в різні періоди існування України як незалежної держави. Тому у статті проведено їх стислий огляд та встановлено відповідність певним видам і групам державної політики в окремі періоди. На основі проведеного аналізу виокремлено чотири блоки суспільних реформ і такі їх групи: політичні реформи – політичної системи та державного устрою країни, правові, у сфері гуманітарної, оборонної та зовнішньої політики; економічні реформи – трансформаційні (ринкові), регуляторні, макроекономічні, орієнтовані на розвиток форм просторової організації економіки, фінансового сектору та секторів реальної економіки; соціальні реформи – у сферах демографічної політики, людського розвитку та захисту прав споживачів; екологічні реформи – у сферах природно-ресурсної та природоохоронної політики.

Як цитувати: Захарченко В. І. Суспільні реформи як інструмент реалізації державної політики: функціонально-типологічний аналіз. *Державне будівництво*. 2026. № 1 (39). С. 335–351. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2026-1-22>

In cites: Zakharchenko, V.I. (2026). Social reforms as an instrument of state policy implementation: functional-typological analysis. *State Formation*, no. 1 (39), 335–351. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2026-1-22> [in Ukrainian].

© Захарченко В. І., 2026

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

У практичному сенсі зауважено, що оскільки суспільні проблеми тісно пов'язані між собою, то вони мають вирішуватися комплексно – на основі поєднання різних видів державної політики і відповідних реформ. Зауважено, що для цих цілей, за прикладом зарубіжних країн, важливо формувати спеціальні команди з підтримки реформ.

Ключові слова: *суспільні проблеми, державна політика, суспільні реформи, команда підтримки реформ, функціонально-типологічний аналіз.*

Постановка проблеми. За роки незалежності в Україні було проведено десятки самих різних суспільних реформ, причому окремі з них припадають і на періоди гібридної та повномасштабної воєнної агресії росії. Темпи, цілі й ефективність цих реформ й досі залишаються предметом гострих дискусій у середовищі їх стейкхолдерів і науковців. У цих дискусіях і у висновках, важливих для практики державного будівництва та управління, виникає необхідність встановлення взаємозв'язку між суспільними реформами та окремими видами державної політики. Тому досить важливо визначити сутність проблем, на які орієнтовані ті чи інші види державної політики, й показати, що суспільні реформи є дієвим, практично орієнтованим інструментом їх реалізації. При цьому функціонально-типологічний аналіз державної політики та суспільних реформ має допомогти визначити назви останніх, їх зміст та приналежність до певних груп. Це особливо важливо для встановлення етапів в процесах проведення суспільних реформ, визначення їх наступності (переходів одних реформ в інші) та оцінювання успішності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий підхід до функціонально-типологічного аналізу суспільних, зокрема економічних, реформ та окремих видів державної політики досить чітко простежується у працях П. Гайдучького [1], Л. Кістерського та О. Романенко [2], А. Ослунда [3; 4], а також науковців Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (Н. Белікової [5; 6] та ін.). Аналізу суспільних реформ в окремі періоди становлення Української держави в межах відповідної політики присвячені праці В. Гейця та ін. [7], В. Головка [8], Ю. Шаргородського [9] та ін. Проте у різних авторів досить відмінними є назви реформ та їх змістовне наповнення, позиціонування щодо напрямів і видів державної політики та підходи до вибору критеріїв їхнього групування.

Методологія дослідження. Для узгодження підходів різних авторів і вихід на уніфікований варіант групування суспільних реформ (в пакеті із видами державної політики) ми обрали функціональний та типологічний підходи. Перший із них орієнтує на те, що в основі кожного наукового дослідження, в т. ч. й нашого, мають лежати, як зауважив ще Макс Вебер, не фактичні зв'язки між об'єктами, а зв'язки між проблемами. Другий же підхід виходить із того, що якщо дослідження й варто починати з вивчення проблем, то вже на самому його початку необхідно провести їх типологізацію. Одержана матриця типів проблем має вивести нас на типи (групи) державної політики та типи (групи) суспільних реформ, які є практичним інструментом їх реалізації.

Мета статті – на основі функціонально-типологічного аналізу визначити склад, зміст та групи суспільних реформ як інструменту реалізації відповідних видів і груп державної політики в різних сферах суспільного життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідною формою існування сучасних держав, у т.ч. й України, є взаємодія чотирьох взаємопов'язаних сфер (систем) – політичної, економічної, соціальної та екологічної [5]. Їх функціонування та взаємодія в рамках держави як єдиного цілісного організму є конче необхідними для підтримання порядку (через владу), використання та відтворення факторів виробництва (праці, природних ресурсів, капіталу та підприємницьких здібностей), задоволення потреб громадян, суспільних груп та держави.

Політична сфера – це сфера політичної влади та управління в державі, яку представляють політичні партії, органи державної влади, виборча система та громадянське суспільство. Вона вважається досконалою якщо має у своїй основі адекватний державний устрій, структурує владу на законодавчу, виконавчу та судову, забезпечує суспільний порядок через представництво інтересів різних соціальних груп, оптимальний розподіл ресурсів і суспільних благ, легітимне застосування сили та примусу тощо.

Економічна сфера – це сфера, яка включає суб'єктів усіх видів та організаційно-правових форм економічної діяльності у рамках ринкового, планового чи іншого механізму регулювання їхньої взаємодії у процесі суспільного відтворення (виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів і послуг).

Соціальна сфера – це сфера, до якої відносяться усі індивіди, об'єднані формально чи неформально в соціальні групи – сім'ї, спільноти за віком (діти, молодь, люди зрілого та похилого віку), класи (роботодавців і найманих працівників), професійні спільноти, які в процесі взаємодії забезпечують відтворення суспільства на основі інститутів та інфраструктури для навчання, праці, відпочинку, побуту, охорони здоров'я, соціального захисту тощо.

Екологічна сфера – це сфера взаємодії суспільства з навколишнім природним середовищем. Вона включає природні ресурси, що використовуються у господарській діяльності для задоволення матеріальних і нематеріальних потреб людей, суб'єкти антропогенного впливу (підприємства промисловості, транспорт, сільське господарство, енергетику тощо), екосистеми з їх асиміляційним потенціалом (здатністю до поглинання та перероблення антропогенних і природних забруднень) та очисні споруди й обладнання. Ця сфера безпосередньо орієнтована на сталий розвиток країни – на раціональне використання природних ресурсів, задоволення природно-ресурсних потреб економіки і населення, створення сприятливих екологічних умов для життєдіяльності людей та відвернення загроз для екосистем.

Кожна із сфер функціонування (діяльності) держави характеризується набором (групою) відповідних проблем – політичних, економічних, соціальних та екологічних [1, с. 73–174; 2].

Політичні проблеми – це складні питання, що виникають між різними суб'єктами на тлі внутрішніх і зовнішніх суперечностей, загроз і викликів. До найважливіших внутрішньополітичних проблем відносяться: конфлікт інтересів, політична нестабільність, криза управління, беззаконня, корупція, зневажання прав народів і окремих соціальних груп. Зовнішньополітичні проблеми найчастіше пов'язуються із збройною агресією інших країн, зокрема росії проти України, військової та фінансової підтримки країн-партнерів, а також темпами інтеграції до ЄС та НАТО. В умовах воєнного стану внутрішньо- і зовнішньополітичні проблеми ще тісніше переплітаються й мають вирішуватися з акцентом на захист державного суверенітету України як ключової цінності [10, с. 355].

Економічні проблеми – це питання, пов'язані з обмеженістю технологічних і технічних можливостей, ресурсів та виробничих потужностей, швидкою зміною потреб людей, суспільних груп і держав; традиційно вони формулюються так: «що виробляти?», «як виробляти?», «для кого виробляти?». Якщо ці питання не вирішуються належним чином, то це й надалі матиме кризові прояви у вигляді відтоку інвестицій, падіння ВВП та обороноздатності, безробіття, інфляції, зниження життєвого рівня населення та погіршення стану довкілля [11].

Соціальні проблеми – це негативні явища у соціальній сфері, що стосуються багатьох людей чи соціальних груп; вони пов'язані із неефективним функціонуванням соціальної сфери й, відповідно, недостатнім забезпеченням базових потреб людей, що має різні вияви: у вигляді демографічної кризи, негативного сальдо міграції, неосвіченості, безробіття, соціальної нерівності, бідності, сирітства, злочинності, поширення хвороб і шкідливих звичок серед населення тощо. Але оскільки суспільство стратифіковано, то різні категорії населення можуть по-різному ставитись до вирішення одних і тих же проблем [12, с. 339].

Екологічні проблеми – це серйозні порушення у функціонуванні екосистем, що є наслідком антропогенного впливу на них; вони мають вияви у забрудненні повітря і води, деградації ґрунтів, збільшення площ під полігони твердих побутових відходів, зміні клімату, втраті біорізноманіття тощо. Ці проблеми особливо загострилися після повномасштабного вторгнення росії в Україну [13]. Внаслідок цього ще більше зросли ризики для життя і здоров'я людей та існування живих організмів.

Для успішного вирішення суспільних проблем важливо опиратися на адекватну політику. Сам *термін «політика»* ввели в обіг давньогрецькі мислителі для означення міста-держави – поліса. У трактаті «Політика» Аристотель тлумачив це поняття як діяльність держави, спрямовану на забезпечення її могутності. У період середньовіччя політиці надавали божественного походження, а всі події в суспільному житті трактували як вияв волі Божої (Фома Аквінський, Августин, Аврелій). В епоху Відродження політика — це діяльність людей та боротьба між силою та законом (Н. Макіавеллі). У Новий час політика набуває значення мистецтва, але не у звичному розумінні, а в сенсі користуватися можливо-

стями (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є). Водночас вона розглядалася і як діяльність, що забезпечує вплив на розподіл влади і спрямовується на утвердження людської свободи силою права, розуму та моралі (М. Вебер). З кінця 19 ст. політика перетворюється на вчення про владу інституційного та державного рівня. У новітній період політика – це діяльність, спрямована на підтримку правопорядку і стабільності [14]. Відповідно, політика передбачає вибір певного політичного курсу, свідомо вироблену політичну лінію чи стратегію [15, с. 16].

В теорії суспільного вибору політика визначається як процес обміну між громадянами і державою, коли перші добровільно погоджуються обміняти свою частку витрат з утримання держави на послуги держави, що їх споживають спільно [15, с. 17].

Отже, політика – це одна зі сфер людської діяльності, спрямована на реалізацією цілей та інтересів задля регулювання різнорівневих взаємин між суспільними групами, державами й народами [14]. Це означає, що політика включає два великі блоки за масштабами, а саме – внутрішньої і зовнішньої політики.

З наведеного визначення політики слідує, що вона охоплює діяльність партій, громадських рухів, бізнесу тощо. Якщо ж береться до уваги тільки діяльність держави, її органів, то в цьому випадку мова йде про державну політику. Під *державною політикою* прийнято розуміти цілеспрямовану діяльність органів державної влади, яка формує певну стратегію та визначає конкретні заходи, необхідні для вирішення суспільних проблем [16].

Велика кількість суспільних проблем, причому різного ступеня генералізації, потребує багатьох видів і напрямів державної політики. Так, у внутрішній політиці відповідно до суспільних сфер та їх складових О. Кондратенко [14] виділяє військову, інформаційну, економічну, енергетичну, аграрну, торговельну, соціальну, демографічну, гуманітарну, культурну та екологічну політику. Ми вважаємо, що ці види політики логічно ув'язати з групами відповідних проблем.

Так, при вирішенні політичних проблем необхідно опиратися на такі *види державної політики*: політика у сфері державного будівництва та державного правління, правова, гуманітарна (національна, культурна, релігійна, інформаційна), оборонна та зовнішня (міжнародна) політика.

Економічні проблеми мають вирішуватися в рамках *економічної політики*, яка «розпадається» на такі підвиди, як: трансформаційна, регуляторна, цінова, макроекономічна, структурно-галузева, інноваційна, інвестиційна (в т. ч. й амортизаційна), зовнішньоекономічна та митна, фінансова (монетарна, податкова та бюджетна), промислова, енергетична, аграрна, транспортна та ін.

Соціальні проблеми відповідно вирішуються в рамках таких видів *соціальної політики* – демографічної, людського розвитку та захисту прав споживачів.

Екологічні проблеми у свою чергу вирішуються в лоні *екологічної політики*, яка включає два основні види – природно-ресурсну та природоохоронну політику.

Інструментом вирішення суспільних проблем в рамках державної політики виступають *суспільні реформи*, які є набором практичними заходів, що за-

безпечують позитивні зміни у відповідній сфері. При цьому реформи можуть бути як специфічними (галузевими), так і загальнодержавними (горизонтальними), що поширюються на всі галузі і сфери суспільного життя [17].

Характерно, що склад і пріоритетність суспільних реформ дуже сильно змінювалися упродовж усього періоду незалежності України. Тому варто провести їх стислий огляд, щоб визначитися із стійким «кістяком» (остовом) реформ, що важливо для встановлення їхньої підпорядкованості відповідним видам і підвидам державної політики та їх групування.

У перші роки незалежності України (з 24 серпня 1991 р. і до середини 2000-х рр.) перед нею стояли масштабні задачі у двох стратегічно важливих напрямках – державотворення та переходу на ринкові засади господарювання. Відповідно реформи групувалися в цей період таким чином [1; 3; 4, р. 59–78; 8]:

- *державотворчі та конституційні реформи*, що були пов'язані з прийняттям у 1991 р. Акта проголошення незалежності України, розробкою та прийняттям у 1996 р. Конституції та законодавства, які в сукупності закріпили державний суверенітет України, статус державної мови, права і свободи людини, заклали основи для формування системи державного управління та місцевого самоврядування;

- *реформи силових структур*, які сприяли формуванню системи органів внутрішніх справ та державної безпеки на засадах департизації, деідеологізації та перепідпорядкування національним органам управління;

- *економічні реформи* – передусім ринкові, що означали перетворення планової економіки на ринкову й передбачали лібералізацію цін, приватизацію державної власності, розвиток підприємництва та створення потужних фінансово-промислових груп і холдингів, проведення земельної реформи, введення національної грошової одиниці (гривні) в рамках грошової реформи 1996 р., становлення податкової і бюджетної систем тощо;

- *соціально-політичні реформи*, які прискорили розвиток інститутів громадянського суспільства та поклали початок формуванню ринкових відносин у соціальній сфері.

Після Помаранчевої революції (у 2004 р.) українське суспільство вимагало радикальних реформ у всіх сферах суспільного життя. Відповідно, за часів президенства В. Ющенка реформи проводилися за напрямками, що відповідали ключовим проблемам і напрямам державної політики того часу [1; 3]:

- *внутрішньополітичні реформи*, а саме: конституційна реформа 2004 р., яка вступила в силу з 2006 р. і передбачала перехід від президентської до парламентсько-президентської республіки та посилення ролі Верховної Ради; реформа децентралізації влади та становлення системи місцевого самоврядування (були зроблені тільки перші кроки); реформи виборчого законодавства, апробовані під час проведення виборів 2006 та 2007 рр.; прийняття «Універсалу національної єдності» (у 2006 р.) як документа з політичного примирення партій Верховної Ради та формування парламентських коаліцій; гуманітарні реформи, спрямовані на збереження історичної пам'яті (визнання Голодомору геноцидом, вшанування ОУН-УПА), утвердження національної ідентичності шляхом підт-

римки української мови та культури, відродження національних святинь, зокрема резиденції Богдана Хмельницького у Чигирині;

– *зовнішньополітичні реформи*, які відкривали шлях до європейської та євроатлантичної інтеграції через реалізацію курсу України на вступ до ЄС та НАТО та сприяли активізації відносин із США та Євросоюзом;

– *економічні реформи*, зокрема приватизаційна, яка започаткувала прозору приватизацію (на прикладі приватизації «Криворіжсталі» у 2005 р.), та фінансові реформи – грошово-кредитна, зокрема банківська, запроваджена для стабілізації фінансової системи після кризи 2008 р., та податкова, яка, однак, залишилася на стадії обговорення;

– *соціальні реформи*, спрямовані на зростання доходів населення, вирішення проблем сирітства та житла для молоді тощо.

Реформи часів президентства В. Януковича були окреслені у Програмі економічних реформ України на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» і проголошені в Давосі у 2011 р. Вони включали 21 реформу у різних сферах. Їх можна умовно згрупувати таким чином [1; 4, р. 79-100; 7; 18]:

– *внутрішньополітичні реформи*, що передбачали повернення до змішаної системи виборів, централізації влади (через розширення повноважень Президента відповідно до рішень Конституційного Суду України). Проте плани щодо поліпшення демократичного процесу не були реалізовані або мали протилежний ефект, зокрема у сфері свободи слова та зібрань;

– *зовнішньополітичні реформи*, які були пов'язані з підготовкою до підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС. Однак відмова від її підписання у листопаді 2013 р. стала одним із каталізаторів Революції Гідності;

– *реформи з дерегуляції економіки*, які були заявлені, однак не реалізовані;

– *економічні реформи*, що в той час концентрувалися навколо податкової реформи, яка вилася в нову редакцію Податкового кодексу України. Кодекс суттєво посилював податковий тиск, особливо на малий бізнес, обмежував спрощену систему оподаткування та розширював повноваження податкових органів. Ці зміни призвели до масових протестів у листопаді-грудні 2010 р., що отримали назву «податковий майдан». Майдан змусив владу внести суттєві зміни до уже підписаного варіанту Кодексу;

– *соціальні реформи* були нечітко виражені окрім пенсійної, яка проводилася на основі Закону «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 08.07.2011 р. № 3668-VI, який набрав чинності 1 жовтня 2011 р. Зміни, згідно закону, передбачали поступове підвищення пенсійного віку для жінок (з 55 до 60 років) та збільшення необхідного страхового стажу і для жінок, і для чоловіків.

Після Революції Гідності громадські активісти, журналісти, науковці та експерти об'єдналися в рамках платформи і 7 березня 2014 р. презентували «Реанімаційний Пакет Реформ». Він включав групи реформ, які в основному відповідали основним сферам життєдіяльності країни, хоча й окремо виділялася група безпекових реформ [1; 19; 20]:

Політико-правові та інституційні реформи: судова реформа (вона передбачала незалежність судів, прозорість правосуддя та верховенство права); антикорупційна реформа (мала на меті створення ефективних органів боротьби з корупцією, запобігання використанню посадовцями службових повноважень задля особистої вигоди, незаконному збагаченню та хабарництву); реформа публічної адміністрації (зводилася до підвищення ефективності державної служби, цифровізації послуг та дерегуляції підприємницької діяльності); реформа децентралізації (передбачала передачу повноважень і фінансових ресурсів на місцевий рівень та розвиток місцевого самоврядування); реформа виборчого законодавства (з акцентом на прозорість виборів та справедливі правила для всіх учасників виборчого процесу).

Економічні та фінансові реформи – це насамперед реформи фінансового сектору, зокрема податкова і бюджетна, та реформи енергетичного сектору, які щонайбільше пов'язані з енергетичною безпекою країни та розвитком енергоринку.

Соціально-гуманітарні реформи: реформа охорони здоров'я, яка мала підвищити доступність та якість медичних послуг; реформа освіти і науки на основі модернізації освітніх стандартів; медіа-реформа з орієнтацією на свободу слова та розвиток медіа; реформи у сферах культури, молодіжної політики та національної пам'яті.

Безпеківі реформи: реформа органів правопорядку (поліції, Державної служби надзвичайних ситуацій, інших служб); реформа системи національної безпеки і оборони, яка зачіпала оборонний сектор, розвідку та кібербезпеку.

У 2015 р. Президент України П. Порошенко затвердив *Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»* [9; 20]. Вона включала 62 реформи та прирівняних до них програм, згрупованих за такими напрямками (векторами):

1. *Вектор розвитку (забезпечення сталого розвитку держави).* Цей напрям передбачає створення умов для сталого розвитку (економічного зростання та гармонізації економіки, суспільства й екології). Пріоритетні реформи за цим вектором: дерегуляція та розвиток підприємництва, податкова реформа та реформа енергетики, програми енергоефективності й енергонезалежності.

2. *Вектор безпеки (гарантування безпеки держави, бізнесу та громадян).* Цей напрям забезпечує захист інтересів від реальних та потенційних загроз. Ключові реформи напряму – реформа системи національної безпеки та оборони, реформа системи органів внутрішніх справ, судова реформа та реформа правоохоронної системи.

3. *Вектор відповідальності (гарантування законності та справедливості).* Напрямок спрямований на подолання корупції та підвищення ефективності державного управління. Він включав такі реформи: антикорупційну, державного управління, децентралізації та місцевого самоврядування.

4. *Вектор гордості (забезпечення високих стандартів життя).* Напрямок орієнтований на розвиток людського капіталу та досягнення європейських стандартів якості життя. Він включає такі реформи: реформу системи охорони здоров'я, освітню реформу, програми популяризації України у світі та розвитку національної культури.

Реформи за першим вектором щонайбільше відносяться до групи економічних та екологічних реформ, за другим і третім – до політичних, а за третім – до соціальних.

У роки повномасштабної війни росії проти України основним інструментом групування українських реформ стала «Матриця реформ», яка налічує понад 200 реформ та більше ніж 400 індикаторів у рамках *Плану Ukraine Facility* – чотирирічної програми фінансової підтримки від ЄС на 50 млрд євро. У Матриці основні реформи згруповані у чотири великі блоки [21; 22]:

1. *Макроекономічна стабільність та фінанси* (реформи для підтримки цінової стабільності та збалансованості бюджету): податкова та митна реформи (орієнтовані на подальше впровадження спрощеної системи оподаткування з оновленими лімітами доходів для усіх груп платників податків, цифровізацію податкової служби та управління державним боргом).

2. *Державне управління та верховенство права* (створення прозорих інституцій та боротьба з корупцією): судова реформа, яка передбачає оновлення Вищої ради правосуддя та відбір суддів; антикорупційна реформа, яка потребує розширення штату Вищого антикорупційного суду (ВАКС); реформа публічного управління, в основі якої модернізація державної служби та цифровізація держпослуг із допомогою цифрової екосистеми «Дія».

3. *Структурні та галузеві реформи за секторами* (з відновлення економіки та інтеграції в єдиний ринок ЄС): реформи енергетичного сектору (декарбонізація, інтеграція з мережею ENTSO-E та використання відновлюваних джерел); реформи аграрного сектору (завершення земельної реформи та приведення стандартів агропродукції до норм ЄС); реформи сектору інфраструктури (вдосконалення системи публічних закупівель Prozorro та відновлення критичної інфраструктури).

4. *Розвиток людського капіталу* (з метою адаптації соціальної сфери до умов війни та демографічних викликів): освітня реформа (передбачає запуск з 1 вересня 2025 р. пілотного проєкту реформи старшої профільної школи); реформа системи охорони здоров'я (в її основі – модернізація мережі лікарень та цифровізація медичних послуг); реформа військової сфери (з пріоритетами щодо цифровізації армії та трансформації оборонно-промислового комплексу).

Зрозуміло, що перша і третя груп реформ за змістом є переважно економічними, друга група презентує в основному політичні реформи, а четверта – соціальні.

Крім того визначені *наскрізні (кроссекторальні) напрями реформ*, що пронизують усі сфери життя суспільства:

– *євроінтеграція*: узгодження законодавства з правом ЄС за 6 кластерами переговорів;

– *цифровізація (Digitalization)*: переведення всіх державних послуг в онлайн-формат;

– *«зелений перехід»*: впровадження екологічних стандартів у промисловість та енергетику.

Звичайно, євроінтеграція та цифровізація за змістом щонайбільше відповідають групи політичних реформ, а «зелений перехід» – групі екологічних проблем.

Аналіз генези суспільних реформ, які проводилися й нині проводяться в Україні вказують на *необхідність виокремлення чотирьох блоків реформ*.

Політичні реформи – це реформи, спрямовані на удосконалення політичної системи та державного устрою країни, на підвищення національної безпеки України та просування її інтересів у світі. До політичних реформ ми також відносимо й гуманітарні реформи, оскільки вони дуже важливі для формування національної ідентичності, національних цінностей та, в кінцевому підсумку, національної безпеки. Водночас вони тісно пов'язані із соціальними реформами, бо виступають як мультиплікатор людського розвитку: покращення добробуту, культури та освіти громадян тощо.

Економічні реформи, зокрема в країнах з транзитивною економікою, а отже і в Україні, спочатку зосереджуються на фіскальній дисципліні, приватизації, дерегуляції, лібералізації торгівлі та забезпеченні прав власності [23]. Згодом вони забезпечують макроекономічну стійкість країни, орієнтують на реконструкцію, відновлення та структурну перебудову національної економіки, реалізацію стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, формування сучасних форм просторової організації економіки, розвиток фінансового та реального секторів економіки. Але без їх успішного проведення успіх та процвітання країни стають неможливими в принципі [24].

Соціальні реформи – це комплекс заходів у соціальній сфері, що покращують добробут громадян, забезпечують соціальну справедливість, захист прав та соціальну допомогу, охоплюючи такі сфери як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, пенсійне забезпечення тощо.

Екологічні реформи – це комплекс заходів у сферах природокористування та захисту довкілля, спрямовані на збереження природних ресурсів, вирішення екологічних проблем, покращення стану довкілля та впровадження принципів сталого розвитку.

В системі суспільних реформ *блок економічних реформ ми розглядаємо як базис, блок політичних реформ – як надбудову*, а блоки соціальних та екологічних реформ як блоки, супутні до блоку економічних реформ. При цьому *блоки суспільних реформ та окремі реформи тісно кореспондують із напрямками державної політики в межах основних сфер функціонування суспільства* (табл. 1).

Усі наведені групи і види державної політики та суспільних проблеми сплітаються в один тісний «клубок» і тому, коли вирішується якась конкретна проблема, то доводиться паралельно вирішувати ще й деякі інші проблеми, які з нею нерозривно пов'язані. Це означає, що реформа, яка проводиться, справляє мультиплікативний вплив на інші (супутні) реформи. Правда, в українській практиці реформ часто немає системного поєднання процесів реформування в економічній та інших сферах суспільного життя [6, с. 9].

Таблиця 1. – Співвідношення між групами і видами державної політики та суспільних реформ в межах основних сфер функціонування суспільства

Table 1 – Correlation between groups and types of state policy and social reforms within the main spheres of functioning of society

Групи та види державної політики Groups and types of public policy		Групи та види суспільних реформ (у т. ч. програми державного рівня) Groups and types of social reforms (including national-level programs)
I. Політична сфера / The Political Sphere		
Внутрішня політика		Внутрішньополітичні реформи
Політика у сфері державного будівництва		Реформи політичної системи: конституційна, виборча
Політика у сфері державного управління		Реформи системи державного управління: державної служби, електронного урядування, статистики, децентралізації, регіональної політики
Правова політика		Правові реформи: судова, антикорупційна, правоохоронної системи, нагородної справи, захисту інтелектуальної власності; Національна програма адаптації законодавства до права ЄС
Гуманітарна політика	національна	Програма національної єдності та підтримки національних меншин
	культурна	Реформа державної політики у сфері культури; програма розвитку національної видавничої справи
	релігійна	Реформи у релігійній сфері: календарна, державно-церковних відносин, із автокефалії
	інформаційна	Реформи, орієнтовані на розвиток інформаційного суспільства та медіа
Оборонна (воєнна) політика		Оборонні реформи: системи державної безпеки та оборони, оборонно-промислового комплексу
Зовнішня політика		Зовнішньополітичні реформи
Дипломатична політика		Реформа дипломатичної служби
Інтеграційна політика		Реформи, орієнтовані на вступ України до ЄС і НАТО
Іміджева політика		Програми популяризації України у світі та створення бренду «Україна»
II. Економічна сфера / The Economic Sector		
Економічна політика		Економічні реформи
Трансформаційна політика		Трансформаційні (ринкові) реформи
Регуляторна політика		Регуляторні реформи: із управління державною власністю, із дерегуляції та розвитку підприємництва, антимонопольна, із деолігархізації та детінізації економіки
Макроекономічна політика		Макроекономічні реформи
Політика з реконструкції та відновлення економіки		Реформи, орієнтовані на: реконструктивний розвиток та відновлення економіки
Структурно-галузева політика		Структурні реформи (з розвитку пріоритетних видів економічної діяльності)
Інноваційна політика		Реформа державної політики у сфері науки та досліджень, програма розвитку інновацій, Українська космічна програма
Інвестиційна політика		Реформа ринку капіталу, програма залучення інвестицій
Зовнішньоекономічна та митна політика		Реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту ЄС, програма розвитку українського експорту

Політика розвитку форм просторової організації економіки	Реформи орієнтовані на: удосконалення системи управління підприємствами, формування мереж і корпоративних структур, транснаціоналізацію та кластеризацію економіки
Фінансова політика	Реформи фінансового сектору
Монетарна політика	Реформа грошово-кредитної системи
Податкова політика	Податкова реформа
Бюджетна політика	Бюджетна реформа
Політика розвитку секторів реальної економіки	Реформи секторів реальної економіки
Промислова політика	Реформа промисловості (неоіндустріальна трансформація)
Енергетична політика	Реформа енергетики, програми енергоефективності та енергонезалежності
Аграрна політика	Реформи агросектору: земельна, сільського господарства
Політика розвитку інфраструктури	Реформи інфраструктури: транспортної та телекомунікаційної інфраструктури, будівництва та житлово-комунального господарства, водогосподарського комплексу, внутрішньої торгівлі
III. Соціальна сфера / Social sector	
Соціальна політика	Соціальні реформи
Демографічна політика	Реформи у сфері демографічної політики
Політика людського розвитку	Реформи у сфері людського розвитку: освіти, сфери трудових відносин, державної політики у сфері спорту, системи охорони здоров'я; системи соціального захисту, пенсійна. Програми: залучення талантів; розвитку туризму, розвитку для дітей та юнацтва, популяризації фізичної культури та спорту, здорового способу життя та довголіття
Політика захисту прав споживачів	Реформи у сфері: захисту прав споживачів, безпечності та якості харчових продуктів
IV. Екологічна сфера / Environmental sector	
Екологічна політика	Екологічні реформи
Природно-ресурсна політика	Реформа надрокористування
Природоохоронна політика	Програма збереження довкілля, «зелений перехід»

Джерело: [1; 2; 4; 20; 21].

Source: [1; 2; 4; 20; 21].

Натомість у зарубіжних країнах вирішення багатьох економічних проблем тісно ув'язується із проведенням політичних та інших реформ. Такі комплексні реформи проводяться переважно *командою підтримки реформ*. Історія реформ знає, що ефективні реформаційні команди діяли, наприклад, під керівництвом С. Тетчер у Великій Британії, Р. Рейгана у США, «чиказьких хлопців» у Чилі. Спираючись на ідеї неолібералізму, зокрема монетаризму, вони, на тлі зменшення державного впливу на економіку й, відповідно, державних витрат, забезпечили реформували економіки цих країн – знизили інфляцію, оздоровили інвестиційний клімат, активізували підприємницьку діяльність. А вирішення цих економічних проблем дозволило їм вирішити й ряд інших проблем, зокрема щодо підвищення добробуту населення та екологізації виробництва. Тому при вирішенні проблем державної ваги в Україні дуже важливо враховувати взає-

мопов'язаність як видів державної політики, так і окремих суспільних реформ. І це завдання покладається на команду підтримки реформ, яка сформована при Мінекономіки [25]. Хочеться сподіватися, що успіхи цієї команди будуть помітними на тлі успішних реформ у зарубіжних країнах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1) хоча суспільні реформи в Україні проводяться з перших років незалежності, однак між ними немає належної відповідності й наступності, тому є необхідність визначитися з довготривалими реформами й провести їх групування;

2) виконання цього завдання потребує використання функціонального та типологічного підходів – для встановлення і аналізу логічних взаємозв'язків у тріаді «суспільні проблеми – види державної політики – суспільні реформи» та їх групування;

3) основним критерієм групування складників цієї тріади є їхня приналежність до ключових сфер життєдіяльності держави, зокрема й України, – політичної, економічної, соціальної та екологічної;

4) функціонально-типологічний аналіз складників тріади у різні періоди існування України як незалежної держави дозволяє (в контексті основних напрямів і видів державної політики) виокремити чотири блоки суспільних реформ із розподілом на групи: політичні (політичної системи та державного устрою країни, правові, у сфері гуманітарної, оборонної та зовнішньої політики); економічні (трансформаційні або ринкові, регуляторні, макроекономічні, орієнтовані на розвиток форм просторової організації економіки, фінансового сектору та секторів реальної економіки); соціальні (у сферах демографічної політики, людського розвитку та захисту прав споживачів); екологічні (у сферах природно-ресурсної та природоохоронної політики);

5) суспільні реформи є основним інструментом реалізації державної політики різних видів щодо вирішення відповідних проблем;

6) суспільні проблеми мають вирішуватися комплексно – на основі поєднання декількох видів державної політики і відповідних реформ, причому за активної участі спеціальних команд із їхньої підтримки.

Запропонований нами комбінований варіант групування видів державної політики і суспільних реформ можна взяти за основу при розробці уніфікованої системи суспільних реформ, яку не слід кардинально змінювати при переході влади до нової команди, тому що вона має з наукових позицій відображати проблеми суспільного буття і шляхи їхнього вирішення не тільки на даний час, але й на тривалу перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдуцький П. І. НеЗабутні реформи в Україні. Київ : ТОВ "ДКС-центр", 2017. 852 с.
2. Reformation: the Success of Europe and a Chance for Ukraine / L. Kistersky, O. Romanenko, eds. Prague : Coretex CZ SE, 2020. 300 p.

3. Aslund A. How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington : Peterson Institute for International Economics, 2009. 343 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=C8C3xuqd6aMC&printsec=frontcover&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 03.02.2026).
4. Aslund A. Ukraine What Went Wrong and How to Fix It. Washington : Peterson Institute for International Economics, 2015. 316 p. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Oslund_Anders/Ukraine_What_Went_Wrong_and_How_to_Fix_It.pdf?PHPSESSID=focd1nlu9tfeflda5rvfkg6r6 (дата звернення: 03.02.2026).
5. Наукове обґрунтування структуризації економічних реформ в Україні та її регіонах. *Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України*. 2014. 31 груд. URL: <https://ndc-ipr.org/researches/post/strukturizaciya-ekonomichnih-reform> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Белікова Н. В. Теоретичні аспекти дослідження впливу економічних реформ на соціально-економічний розвиток країни. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 8–13. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-8_13.pdf (дата звернення: 07.02.2026).
7. Новий курс: реформи в Україні. 2010 – 2015 : нац. доп. / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. Київ : НВЦНБУВ, 2010. 232 с.
8. Головка В. В. Перезапуск ринкових реформ (1994–2000). *Енциклопедія історії України: Україна–Українці*. Кн. 2 / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2019. 842 с. URL: <https://surl.li/cncquu> (дата звернення: 02.02.2026).
9. Шайгородський Ю. Ж. Особливості здійснення суспільно-політичних реформ в Україні. *Політика суспільних реформ: стратегія, механізми, ресурси : зб. наук. пр. / за ред. О. О. Рафальського, О. М. Майбороди*. Київ : ІПІЕНД НАН України, 2018. С. 111–142. URL: https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/politicy_of_social_reforms.pdf (дата звернення: 05.02.2026).
10. Теремко В. Політична діяльність в Україні в умовах сучасних викликів і небезпек. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 46. С. 353–358. <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.44>
11. Пальчук О. І. Ключові проблеми економічного розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23, ч. 2. С. 47–52. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/23_2_2019ua/11.pdf (дата звернення: 25.01.2026).
12. Буяшенко В. В. Соціальна проблема як предметне поле діяльності соціального піклування. *Гілея : наук. вісник*. 2012. Вип. 62. С. 337–346. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Buyashenko_2012_3.pdf (дата звернення: 27.01.2026).
13. Кальник М. Екологічні проблеми України: виклики 2025 року. *Nfront.org.ua*. 2026. 14 січ. URL: <https://nfront.org.ua/ekologichni-problemy-ukrayiny-vyklyky-2025-roku/> (дата звернення: 29.01.2026).
14. Кондратенко О. Ю. Політика. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 31.01.2026).
15. Лагутін В. Д. Економічна політика держави: сутність, етапи, механізми. *Економічна теорія*. 2006. № 4. С. 16–26. URL: https://et.org.ua/docs/ET_06_4_16_uk.pdf (дата звернення: 01.02.2026).
16. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626> (дата звернення: 01.02.2026).

17. Скібіна Т. І. Оцінювання ефективності реформ, як дієвий інструментарій підвищення їх продуктивності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 6. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.6.8>
18. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010–2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президентові України. URL: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf (дата звернення: 03.02.2026).
19. Дорожня карта реформ для Верховної Ради VIII скликання. *Реанімаційний пакет реформ* : сайт об'єднання експертів. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/Dorozhnya-karta-reform-RPR-dlya-Verhovnoji-Rady-Ukrainy-VIII-sklykannya.pdf> (дата звернення: 04.02.2026).
20. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
21. Матриця реформ України. *Кабінет Міністрів України* : офіц. сайт. URL: <https://reformmatrix.mof.gov.ua/> (дата звернення: 06.02.2026).
22. План для Ukraine Facility 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
23. What Washington Means by Policy Reform. Latin American Adjustment: How Much Has Happened? / ed. by J. Williamson. Washington, 1989. P. 7–20.
24. Lin J. Y. The Quest for Prosperity: How Developing Economies Can Take Off. Princeton and Oxford : Princeton University Press, 2012. 344 p.
25. Команда підтримки реформ. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d59d31b7-2978-4cf6-a02c-a76d173ded93&title=KomandaPidtrimkiReform> (дата звернення: 07.02.2026).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2026 р.

Стаття рекомендована до друку 30.03.2026 р.

Опубліковано 30.05.2026 р.

Zakharchenko V. I.

Doctor of Economics, Professor,

Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources

Vinnitsia National Agrarian University,

3 Soniachna Street, Vinnitsia, 21008, Ukraine

e-mail: zakharchenkovn@i.ua <https://orcid.org/0000-0003-3645-2597>

**SOCIAL REFORMS AS AN INSTRUMENT OF STATE POLICY IMPLEMENTATION:
FUNCTIONAL-TYOLOGICAL ANALYSIS**

Abstract. The article conducts a comprehensive functional-typological analysis of social reforms as an instrument for the implementation of state policy in various spheres of public life. It is noted that the necessary form of existence of modern states, including Ukraine, is, according to the functional approach, the interaction of four interrelated spheres – political, economic, social and environmental. It is noted that each of these spheres, according to the typological approach, is characterized by a corresponding set (group) of problems. It is emphasized that for their successful solution it is important to rely on adequate public policy – appropriate types and directions (groups). It

is emphasized that social reforms are an effective tool for solving social problems within the framework of state policy.

It is noted that their composition, priority and grouping varied greatly in different periods of Ukraine's existence as an independent state. Therefore, the article carried out their brief review and established compliance with certain types and groups of state policy in certain periods. On the basis of the conducted analysis, four blocks of social reforms and their following groups are allocated: political reforms – political system and state system of the country, legal, in the field of humanitarian, defense and foreign policy; economic reforms – transformational (market), regulatory, macroeconomic, focused on the development of forms of spatial organization of the economy, the financial sector and sectors of the real economy; social reforms – in the areas of demographic policy, human development and consumer protection; environmental reforms – in the areas of natural resource and environmental policy.

In a practical sense, it is noted that since social problems are closely related to each other, they should be solved comprehensively – on the basis of a combination of different types of state policy and relevant reforms. It is noted that for these purposes, following the example of foreign countries, it is important to form special teams to support reforms.

Keywords: *social problems, state policy, social reforms, reform support team, functional-typological analysis.*

REFERENCES

1. Gaidutsky P. I. (2017). NotForgotten reforms in Ukraine. Kyiv: DKS-Center LLC. 852 p. [in Ukrainian].
2. Kistersky, L., Romanenko, O., eds. (2020). Reformation: the Success of Europe and a Chance for Ukraine. Prague: Coretex CZ SE. 300 p.
3. Aslund, A. (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington: Peterson Institute for International Economics. 343 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=C8C3xuqd6aMC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
4. Aslund, A. (2015). Ukraine What Went Wrong and How to Fix It. Washington : Peterson Institute for International Economics. 316 p. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Oslund_Anders/Ukraine_What_Went_Wrong_and_How_to_Fix_It.pdf?PHPSESSID=focd1nlu9tfeflda5rvfkgh6r6
5. Scientific substantiation of structuring economic reforms in Ukraine and its regions. (2014, December 31). Research Center of Industrial Development Problems of NAS of Ukraine: website. URL: <https://ndc-ipr.org/researches/post/strukturizaciya-ekonomichnih-reform> [in Ukrainian].
6. Belikova, N.V. (2018). Theoretical aspects of the study of the impact of economic reforms on the socio-economic development of the country. *Business Inform*, 4, 8–13. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-8_13.pdf [in Ukrainian].
7. Geitz, V.M., ed. and others. (2010). The New Deal: Reforms in Ukraine. 2010–2015: national. additional. Kyiv: NVTSNBUEV. 232 p. [in Ukrainian].
8. Golovko, V.V. (2019). Restart of market reforms (1994-2000). Encyclopedia of the History of Ukraine: Ukraine – Ukrainians. Prince 2. Kyiv: Naukova dumka. 842 p. URL: <https://surl.li/cncqyu> [in Ukrainian].
9. Shaigorodsky, Yu. (2018). Features of the implementation of socio-political reforms in Ukraine. Policy of social reforms: strategy, mechanisms, resources: collection of scientific works. Kyiv: IPIEND NAS of Ukraine. P. 111–142. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/politicy_of_social_reforms.pdf [in Ukrainian].

10. Teremko, V. (2023). Political activity in Ukraine in the conditions of modern challenges and dangers. *Bulletin of Lviv University. Series: Philosophical and Political Studies*, 46, 353–358. <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.44> [in Ukrainian].
11. Palchuk, O.I. (2019). Key problems of economic development of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 23(2), 47–52. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_2_2019ua/11.pdf [in Ukrainian].
12. Buyashenko, V.V. (2012). Social problem as a subject field of social care. *Gilea: Scientific Bulletin*, 62, 337–346. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Buyashenko_2012_3.pdf [in Ukrainian].
13. Kalnyk, M. (2026, January 14). Environmental Problems of Ukraine: Challenges of 2025. *Nfront.org.ua*. URL: <https://nfront.org.ua/ekologichni-problemy-ukrayiny-vyklyky-2025-roku/> [in Ukrainian].
14. Kondratenko, O.Yu. (2026). Policies. *Great Ukrainian Encyclopedia*. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0> [in Ukrainian].
15. Lagutin, V.D. (2006) Economic policy of the state: the essence, stages, mechanisms. *Economic theory*, 4, 16–26. URL: https://etet.org.ua/docs/ET_06_4_16_uk.pdf [in Ukrainian].
16. Andriyash, V.I. (2013). Public policy: conceptual aspects of the definition. *Public Administration: Improvement and Development*, 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626> [in Ukrainian].
17. Skibina, T.I. (2023). Evaluation of the effectiveness of reforms as an effective tool to increase their productivity. *Public Administration: Improvement and Development*, 6. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.6.8> [in Ukrainian].
18. Prosperous Society, Competitive Economy, Efficient State: Program of Economic Reforms for 2010-2014. (2010). Committee on Economic Reforms under the President of Ukraine. URL: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf [in Ukrainian].
19. Road map of reforms for the Verkhovna Rada VIII convocation. (2015). Reanimation package of reforms: the site of the association of experts. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/Dorozhnya-karta-reform-RPR-dlya-Verhovnoji-Rady-Ukrainy-VIII-skykannya.pdf> [in Ukrainian].
20. On the Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020". (2015). Decree of the President of Ukraine of 12.01.2015 No 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian].
21. Matrix of reforms of Ukraine. (2024). Cabinet of Ministers of Ukraine: office. site. URL: <https://reformmatrix.mof.gov.ua/> [in Ukrainian].
22. Plan for Ukraine Facility 2024-2027. (2024). URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> [in Ukrainian].
23. Williamson, J., ed. by. (1989). What Washington Means by Policy Reform. *Latin American Adjustment: How Much Has Happened*. Washington. P. 7-20.
24. Lin, J.Y. (2012). *The Quest for Prosperity: How Developing Economies Can Take Off*. Princeton and Oxford: Princeton University Press. 344 p.
25. Reform support team. (2026). *Ministry of Economy of Ukraine*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d59d31b7-2978-4cf6-a02c-a76d173ded93&title=KomandaPidtrimkiReform> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 20.02.2026.

The article is recommended for printing 30.03.2026.

Published 30.05.2026.